

KARSZALAG ÉS MADZAGPUSKA

I. rész

Varga Ottó

2026. május 18.

TARTALOMJEGYZÉK

- I. Bevezető
- II. Történelmi helyzetkép
- III. Az első rendőr karszalag rendszeresítése 1945-ben

I. Bevezető

Egy megkülönböztető jel, jelzés sokféle lehet. Szimbolizál, jelképet tükröz, titulust mutat, megkülönböztet. Lehet pátoszos jellegű, hétköznapi és rendkívüli is. Történelmünk során véleményem szerint egyszer volt olyan, hogy egy tárgy szimbolizál – jelképet tükröz – titulust mutat - megkülönböztet. Ez a történelmi pillanat 1945 januárjában jött el, egy karszalag formájában. Ez a karszalag egységes egyenruha, öltözet hiányában jelölte a Rendőrt, ráadásul 1945-ben két különböző tartalmi formában is megjelenik.

Rendvédelmi kutatásaim során több mint 50 karszalagot vizsgálhattam meg, ebből 30 darab a gyűjteményemben is megfordult. Tanulmányom célja bemutatni a karszalagok bevezetésének körülményeit, a különböző kivitelezést és használatot. A „Rendőrségi karszalagok 1945 – 1946” című, 2016 őszén írt tanulmányom (publikálás: Signum Laudis Fórum www.signum-laudis.hu) kiegészítését akartam elkészíteni az egy évtized alatt begyűjtött és kutatott információk, adatok, dokumentumok alapján. A beillesztések során viszont meg kellett állapítanom, hogy nagyon nagy mértékű bővülésével jár az eredeti tanulmány aktualizálása, ezért inkább azt integrálom bele egy korszaktörténeti helyzetképet bemutató új tanulmányba.

Az Ideiglenes Nemzeti Kormány, a Budapesti, a Bajai, a Kecskeméti Nemzeti Bizottság üléseiről készült jegyzőkönyvek, a korabeli újságok (Kossuth Népe és Szabad Nép napilapok, Kecskeméti Újság hetilap) tanulmányozása valamint a korszakról szóló könyvek elolvasása, a korabeli filmhíradások megnézése, fényképek elemzése és értelmezése adott egy tágabb körben is kifejthetőbb aspektust ennek a tanulmánynak a megírására.

II. Történelmi helyzetkép

Hazánkban újabb rendkívüli időket éltek elődeink 1944 őszétől. A szovjet Vörös Hadsereg szeptember 23.-án átlépte a történelmi országhatárunk vonalát és nem egészen hét hónapon belül a német hadseregtől és szövetségeseitől „felszabadította” hazánkat. Az „ideiglenes állomásozás” Magyarországon 45 évig tartott. Erdély, a Tiszántúl szabadul fel viszonylag hamar, 1944. december 24.-ére Budapestet teljesen körbe kerítik a szovjet reguláris alakulatok és megkezdődött a „második Sztálingrád”-i csata.

Az Ideiglenes Nemzetgyűlés 1944. december 21.-én ült össze Debrecenben, a képviselők közül 1944. december 22.-én megválasztják az Ideiglenes Nemzeti Kormányt:

- miniszterelnökké: vitéz lófő dálnoki Miklós Béla vezérezredes (párton kívüli),
- belügyminiszterré: dr. Erdei Ferenc (Nemzeti Parasztpárt),
- pénzügyminiszterré: dr. Vásáry István (Független Kisgazda Párt),
- külügyminiszterré: dr. Gyöngyösi János (Független Kisgazda Párt),
- kultuszminiszterré: gróf Teleki Géza (párton kívüli),
- honvédelmi miniszterré: vitéz Vörös János vezérezredes (párton kívüli),
- földművelésügyi miniszterré: Nagy Imre (Magyar Kommunista Párt),
- kereskedelemügyi miniszterré: Gábor József (Magyar Kommunista Párt),
- igazságügyminiszterré: dr. Valentiny Ágoston (Szociáldemokrata Párt),
- iparügyi miniszterré: Takács Ferenc (Szociáldemokrata Párt),
- közellátásügyi miniszterré: vitéz Faragho Gábor vezérezredes (párton kívüli),
- népjóléti miniszterré: Molnár Erik (Magyar Kommunista Párt)

01. kép – az Ideiglenes Nemzeti Kormány 1944. december 22.

Érdekes lehetne, hogy három honvéd tábornok „bársonyszék”-et kap a kormányban, de egy aspektusból logikus is. Rend, fegyelem, határozottság, objektivitás kell. A miniszterelnök vezeti a kormányt, a honvédelmi miniszter – akár a hagyományoknak megfelelően is – természetesen katona, a közellátásügy viszont szorosan kapcsolódik a logisztikához.

A miniszterelnök, Dálnoki az I. világháború lezárását követően a honvéd vezérkarnál különböző beosztásokban szolgált. Németországban 1933–1936 között a berlini katonai attasé tisztséget töltötte be. Horthy Miklós kormányzó főhadsegéde és katonai irodájának vezetője volt 1942 - 1944 között, 1944 augusztusában 1. magyar hadsereg parancsnokává nevezik ki. Az 1944. október 15-i sikertelen kiugrási kísérletet követően törzsével együtt átállt a szovjet csapatokhoz, és felhívást tett közzé az ellenállásra.

02.kép - vitéz lófő dálnoki Miklós Béla

A belügyminiszter, dr. Erdei Ferenc az egyetem elvégzése után a Makó és Vidéke Hagymakertészek Szövetkezete és Egyesülete alkalmazta. Az 1930-as évek közepén már a népi írók egyik markáns egyéniségeként tartották számon, az 1940-es évekre tudományos, közírói és publicisztikai tevékenysége meghatározó volt. 1944 októberében a fronton át Szegedre jutott, ahol részt vett az Magyar Nemzeti Függetlenségi Front megalakításában és az Ideiglenes Nemzeti Kormány előkészítésében. Egyik szerkesztője lett a kommunisták, a kisgazdák és a parasztpárt közös napilapjának, a *Délmagyarországnak*. Titokban 1944 decemberében belépett a Magyar Kommunista Pártba.

02. kép - dr. Erdei Ferenc

Kulcsfontosságú volt a kommunisták számára a belügyminiszteri szék, melyet folyamatosan magukénak tudtak a későbbiekben is (Nagy Imre, Rajk László, Kádár János ...), hiszen aki ezt a kulcspozíciót tartja kezében, irányítja az államigazgatást és annak egyik legfontosabb szervezetét, a Rendőrséget.

Fontos leszögeznünk azt is, hogy minden egyes megtárgyalandó és döntést kívánó ügy előzetesen a pártok közötti egyeztetésen, megállapodáson esett át. Azaz a döntéselőkészítő folyamatban szükség volt a rivális pártok konszenzusára, de több esetben előfordult, hogy a kormányban is heves nézeteltérések bontakoztak ki akár személyügyi kérdéskörökben, sőt volt olyan témakör, melyet többszöri nekifutásra sikerült elfogadni. Az Ideiglenes Nemzeti Kormány minisztertanácsi üléseiről jegyzőkönyvek készültek.

Az Ideiglenes Kormány az 1944. december 21.-e előtt meghozott és hatályban lévő jogszabályokból adódó kötelezettségek teljesítését tartotta szem előtt, de a rendkívüli történelmi és mindennapi helyzetekhez, körülményekhez igazodva az azokból eredő feladatok, kötelezettségek áthidalására, megoldására törekedett.

A legfontosabb témakörök:

- 1) A Fegyverszüneti Egyezményből eredő kötelezettségek végrehajtása
- 2) Béke előkészítése, külkapcsolatok és kereskedelmi kapcsolatok helyreállítása, keresése
- 3) A koalíciós kormányzás állandó feszültsége miatt a kormány helyzetét érintő kérdéskörök
- 4) Jogszabályok előkészítése, alkotása, kiadása, rendeleti jog gyakorlása
- 5) Az állami intézményrendszer átalakítása, azok napi működési feltételeinek biztosítása
- 6) Költségvetési egyensúly fenntartása
- 7) Az állami apparátusban dolgozó személyi állomány felülvizsgálata
- 8) Politikai, faji, vallási okokból atrocitást, sérelmet szenvedettek rehabilitálása

Az első fél évben gyakran megtörtént, hogy egy – egy miniszter olyan kérdésekben is kérte a minisztertanács állásfoglalását, amelyeket később mégis az általa kiadott miniszteri rendeletben szabályozott. Szintén gyakori volt, hogy a minisztertanács nem tudott határozni egy adott kérdésben, ezt akkor visszautalták a koalíciós pártok közötti egyeztetésre.

Már az első minisztertanácsai ülésnapon vitára bocsájtották a közbiztonság megjavítása érdekében szükséges intézkedéseket. A Belügyminiszter az 1944. december 28.-i minisztertanácsai ülésen tájékoztatást ad a közrend és a közbiztonság helyreállításáról, a szovjet hatóságokkal folytatott megbeszéléséről és a politikai rendészet megszervezéséről.

Az Ideiglenes Nemzeti Kormány 13/1945. ME. számú rendelete a közbiztonság fokozottabb biztosításáról szól, mely 1945. január 04.-én kelt (*Magyar Közlöny 1945.01.04.-i 1. szám*). Erős, központi hatalmi irányítás hiányában a fokozatosan felszabaduló területeken meg kellett szervezni a közbiztonság biztosítására szolgáló polgárőrségeket, közbiztonsági csoportokat, lehetőség szerint rendőri egységeket. Nem egy esetben találkozhatunk levéltári anyagokban Segédrendőri elnevezéssel is.

A minisztertanács 1945. január 12.-i ülésén megtárgyalta és elfogadta a közbiztonságról és a rendőrség megszervezésére vonatkozó rendelet tervezetét. A belügyminiszter 1945. január 17.-én Debrecenben kiadja az 1945. évi 5.006. B.M. számú rendeletét az újonnan létesült közbiztonsági szervek tevékenységének kiterjesztéséről.

„Mint az ország területén működő összes közbiztonsági szervek legfelsőbb hatósága, a rendkívüli időkben megalakult, illetve létesített önkormányzati polgárőrségekre és rendőrségekre vonatkozóan az orosz hadsereg főmegbizottja, Szuszejkov vezérezredes helyettesével történt megállapodás alapján az alábbiakat rendelem” (*Magyar Közlöny 1945. január 27.-i 2. szám*)

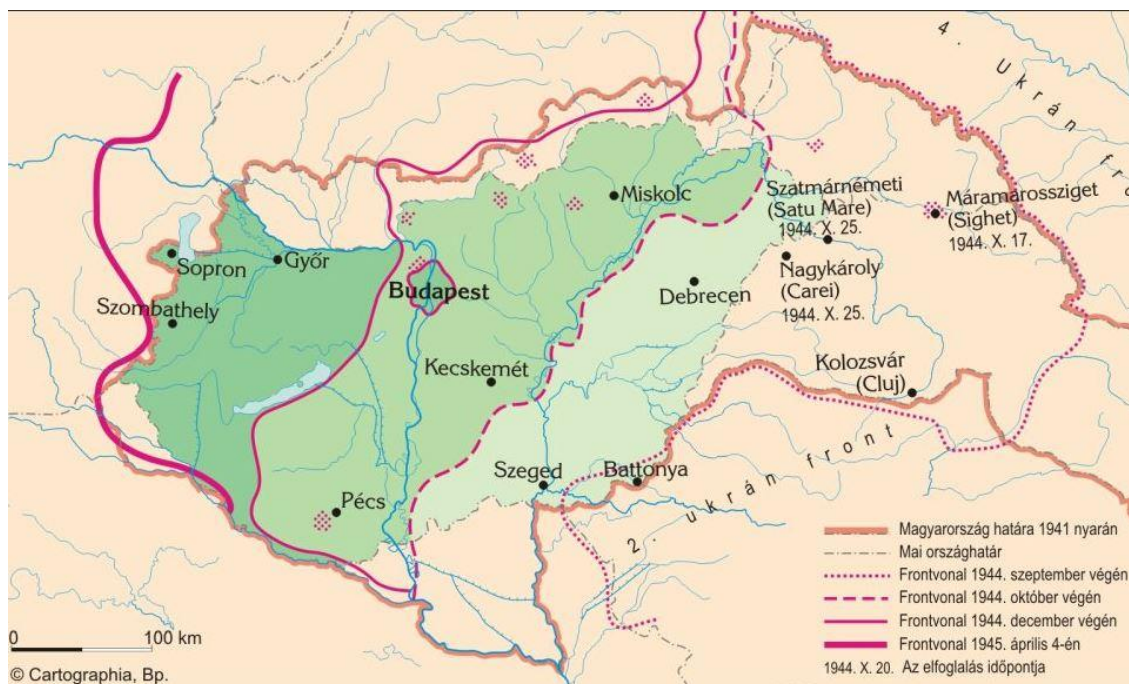
Azért fontos a rendelet bevezető része, mert megemlíti a közbiztonsági fenntartásában részt vevő „szerveket” és azt a tényt, hogy mindent is egyeztetni kell a szovjetekkel. Oroszokat ír a rendeletben, de tényszerűen a szovjeteket kell érteni rajta, hiszen nem az orosz hadsereg tartózkodik ekkor Magyarországon hanem a Szovjet Vörös Hadsereg.

A Belügyminiszter 1945. január 18. – 19. közötti minisztertanácsai ülésen tájékoztatást ad a kormánytagok részére a rendőrség felfegyverzéséről és a közbiztonsági szervek tagjainak megkülönböztető jelzésének rendszeresítéséről szóló rendeletről.

III. Az első rendőr karszalag rendszeresítése 1945-ben

A Rendőrség újjászervezésére, egységesítésére, a már helyi szinteken megszervezett rendőri feladatokat ellátó szervezetek munkájának koordinálására tett erőfeszítések mellett, egyenruha hiányában szükség volt egy egységes megkülönböztető jelzés használatára, a karszalagra. Felvetődnek bizonyos kérdések és a kérdések kérdéseket szülnék.

Az alábbi térkép segítségével láthatjuk, hogy a Magyarországon 1944. szeptember végén kezdődő harcok három ütemben miként haladtak nyugati irányba, amikor is 1945. április elején maga a frontvonal már Ausztriában húzódott.

04. kép – a magyarországi hadműveletek alakulása 1944.09. hó – 1945.04.04. között

A problémát a kiürítési parancs okozza. A magyar királyi minisztérium 3.210/1944. M.E. számú rendelete a hadműveleti kiürítés végrehajtása, valamint az ezzel kapcsolatos egyes kérdések rendezése tárgyában (*Budapesti Közlöny 1944. szeptember 8.*).

A kiskunfélegyházi járás főszolgabírójának utasítása (Újkécske, 1944. október 8.) a községekhez, hogy kezdjék meg a kiürítést:

„A kiürítést valamennyi község kezdje meg, a lakossággal tudatni, hogy az anyagi kiürítés megkezdődött, állatok, élelem és az értékesebb tárgyak elszállítandó, az ország nyugati részefelé haladni. A közigazgatás a további intézkedésig a helyén marad. Közvetlen veszély esetén a legjobb belátása szerint intézkedjen. Annál is inkább, mert a közigazgatást az utolsó pillanatig fel kell tartani.”

Olchváry István vk. alezredes, főszállásmester parancsában a kiürítést megelőző rendszabályok végrehajtásáról világosan leírja (Kiskőrös, 1944. október 10.):

„2/b) Katonai, csendőr, rendőr és pénzügyőr személyek azon a területen, amelyik már ellenséges megszállásra került, nem maradhatnak vissza. Ezek azonban kötelesek a végsőkig a helyükön maradni és szolgálatukat ellátni, s csak a harcoló csapatok utó védjével vagy a hds. paság külön rendeletére hagyhatják el helyüket.”

Imre Gábor ny. r. alezredes 1969. május 1.-én írt visszaemlékezésében olvashatjuk Kecskemét vonatkozásában:

„A közeledő Szovjet hadsereg elől okt. 31-re elvonult a csendőrség, rendőrség, tűzoltóság és a polgári vezetők nagy része. Budapest és Dunaföldvár felé vezető műúton, gyalog, kocsin, autón áramlott a megfélemlített lakosság.

Kereskedők üzleteiket kiürítették, becsukták a műhelyeket, vendéglőket. A város élete tökéletesen megbénult. 1944. okt. 31-én késő délután, rövid aknatüzelés után a szovjet csapatok bevonultak Kecskemétre Mint megbízott rendőrparancsnok a helyzet felmérése után láttam, hogy mire vállalkoztam. A nyugatra menekült rendőrségnek hiült helyét találtam. A rendőrség hivatali helyiségeiben egy rendőrhivatali segédtsízt és egy gépirónő vártak, hogy rendelkezzenek velük. Ezen kívül Horváth István irányítása mellett 10—15 önkéntes polgárőr (volt vörös katonák, vörösőrök) várt további parancsra. Horváth textilkereskedő volt és a zavaros helyzetben igen használható munkatársnak bizonyult. A polgárőrök is igen szolgálatkészek voltak és az emlékezetes fütykössel meg a vörös karszalaggal felszerelve mindenre vállalkoztak.

..... Miután a munkára toborzás a polgárőrség feladata volt, mindenki igyekezett polgárőr lenni, hogy elkerüljék a „robot” kötelezettségét, a különféle helyreállítási munkában való részvételt, amelynél a szovjetparancsnokság nem ismert kivételt. Így azután a rendőr toborzást is meg tudtuk oldani, mert önkéntes jelentkezőkből menetközben szerveződött a demokratikus rendőrség.”

Az Ideiglenes Nemzeti Kormány már úgy alakul meg, hogy Magyarország területének több mint felén nincsenek harci cselekmények. Az életet a legapróbb részletekig újjá kellett szervezni, melynek egyik alapfeltétele, hogy rend legyen, ehhez rendfenntartásra van szükség. A Magyar Királyi Államrendőrség kvázi szervezeti formában nem létezett. A helyi szinteken megalakuló közbiztonsági szerveződések (polgárőrség, vörös-őrök) igyekeznek az anarchia fenyegetésének árnyékában valamiféle rendet tartani.

A közbiztonsági szerveződések tagjainak, kellett egy megkülönböztető jel, jelzés. A belügyminiszter 1945. január 17.-én kiadja Debrecenben a 1945. évi 5.007 B.M. Eln. számú rendeletét a közbiztonsági szervek megkülönböztető jelzés viselési kötelezettségéről.

Mint az ország területén működő összes közbiztonsági szervek legfelsőbb felügyelője és ellenőrző hatósága az alábbiakat elrendelem:

1. §. A törvényhatósága területén lévő összes városi, vagy községi közbiztonsági szervek vezetői és tagjai, az eddigi gyakorlattól eltérően, egységes megkülönböztető jelzést kötelesek viselni.

2. §. A megkülönböztető jelzés legalább 12 cm széles, piros-fehér-zöld (magyar nemzeti szín) színű karszalag, amelynek közepére — az alsó és felső szélein legalább 3 cm szélességű sáv üresen hagyásával — 12 cm hosszúságban és 6 cm magasságban feltűnő vastag betűkkel a következő felírás alkalmazandó egymás alatt magyar és orosz nyelven:

RENDŐRSÉG
ПОЛИЦИЯ

A karszalagon a rendőrség szó d-ő-r betűi felett az üresen hagyott mezőben a rendőregyén ugyancsak vastag sorszámát kell nyomtatni.

3. §. A karszalagot egyenruhában lévő személyek is viselni tartoznak.

4. §. Megkülönböztető jelzés (karszalag) a bal felső kar közepén oly módon hordandó, hogy a felírás mindenkor olvasható legyen.

5. §, A karszalag az 1. §-ban felsorolt személyek által mindenkor, tehát szolgálaton kívül is viselendő. (Magyar Közlöny 1945. január 27.-i 2. szám)

Nem mellékeltek grafikai rajzot a rendelethez, és a fizikai méretekre vonatkozó leírás is a minimális méretet jelölte meg. A rendelet nem rendelkezik központi készítésről vagy kiosztásról. A rendelet szerint elkészítve a karszalag rajza színesben így nézne ki:

05. kép – általam elkészített színes rajz a rendelet alapján a rendszeresített karszalagról

A karszalagokat a leírás szerint maguk készítették el a rendőri, közbiztonsági feladatokat ellátók. Sok esetben különbözött a rendeleti leírástól a használt karszalag. Nem volt rajta két nyelvű felirat, vagy a rendőregyén sorszáma, de a körzet száma sem. A "Rendőrség" szó kezdőbetűje nagy volt a többi kicsi, vagy a teljes szó nagy betűvel volt írva. Az orosz nyelvű feliratozás viszont mindegyik fellelt karszalagon nagy betűvel: ПОЛИЦИЯ (Rendőrség). A feliratozások a sablonnal történő festés mellett lehettek kézzel festettek vagy rajzoltak, szinte minden esetben fekete színnel. Az alapanyagok felhasználása is jelentősen eltért. Találkozhatunk selyem, finom szövet, vászon vagy zsávoly anyaggal.

06. kép – A rendelkezésnek talán majdnem mindenben megfelelő karszalag

Külön festésnek hat az orosz nyelvű felirat. A betűméretek is eltérőek. A piros rész selymes, a fehér és a zöld rész vászon anyagú. Ez nagy valószínűséggel arra utal, hogy nem központi, hanem egyedi, a használója által készített vagy készített darab. A szövetanyagok közötti varrás gépi, nem kézzel készített. A rendeletben foglaltaknak a feliratozás elhelyezése nem felel meg, de a tartalmi követelménynek igen.

07. kép – Jól látható a *Rendőrség* ПОЛИЦИЯ betűkarakterek közötti és a festékszínnek közötti különbség.

08.kép - A karszalag "hátsó" részén látszik, hogy az illesztés belülről varrott, tehát ez felhúzható volt a karra. Jól látszódik a kopottság és a fakulás is.

09. kép – a karszalag belső részlete

Feltételezésem szerint a belső részen szereplő "Klein" név a használó vezetéknéve, a sorszám „45” pedig a személy sorszáma lehetett. A feliratos részen a „45” szám szerepel. A belső anyag szintén vászon, zöldes - kék színű. Ez a belső anyag a kopásállóság miatt került rávarrásra.

10. kép - A karszalag kifejezetten nemzeti szín összeállítású anyagra készült. Felső és alsó szegélyezése nincs, a színek között sincs varrás vagy más anyag nyoma. A rendeletben foglaltaknak a feliratozás elhelyezése nem felel meg, de a tartalmi követelménynek igen.

11. kép - Anyaga selyem. A „87” szám utólagos ráfestésnek tűnik, mivel a többi felirat kopottabb, ez intenzívebb fekete színű. A különleges a szám feletti „r. tisztviselő” felirat.

Az „r” egyértelműen a rendőr szó rövidítése. Ha megvizsgáljuk az „r. tisztviselő” és a „Rendőrség” felirat azonos betűit, azonnal észrevehető, hogy ugyanaz a forma, alak, méret.

12. kép - A két végén látszik a szegélyezés, varrás. Felhúzható változatra készítették. A "Rendőrség" felirat festékanyaga jobban átütött a hátoldalra, az látható középen.

13. kép - Mindkét végén látszik ragasztó nyoma. Feltételezhető, hogy ragasztóval rögzítették a szalag két végét, varrásnyomokat nem találtam. A rendeletben foglaltaknak a feliratozás elhelyezése megfelelő, de a tartalmi követelmény szerinti „sorszám” hiányzik.

14. kép - Alapanyaga vászon. A betűk magassága mindkét nyelvű felirat esetében látszik, hogy eltér. Több mint valószínű, hogy nem sablonnal hanem kézzel készítették el a feliratozást., fekete festékanyaggal. Készítője ügyelt a betű-, sortávolságra is, hogy egységes legyen.

15. kép - Fehér színű, vászon alapanyag a hátoldal. Szintén jól láthatóak a ragasztó nyomai a széleken.

16. kép - Szövet vagy zsávolny anyagú, fehér cérnával, varrógéppel szegélyezett. Ugyanaz az anyaga és színe mint a "Nemzetőrség" karszalagnak, mely később rendfokozati jelzéseket is tartalmazó karszalagok alapanyaga lesz. A rendeletben foglaltaknak a feliratozás elhelyezése megfelelő, de a tartalmi követelmény szerinti „sorszám” hiányzik.

17. kép - A betűk egyforma magasságúak és szélességűek, sablonnal, fekete színnel festett feliratozás az utasítás szerint.

18. kép - Hátoldalon látható a dupla összevarrás szintén varrógéppel.

19. kép - Használata miatt nem csak kívülről, hanem belülről is igencsak megkopott. Megfigyelhető a felső és alsó részen a precíz szegélyezés.

20. kép - Igényesen, precízen készítették el az összevarrásokat. Középen látható a már említett két összevarrás.

21. kép - A zöld szín már eléggé kifakult. A feliratozás ebben az esetben is sablonnal, fekete szín felfestésével történt. A betűk karakterei mások a többihez képest. Az orosz nyelvű felirat betűkarakterei szokatlanul kerekítettek, a „Я” betű kidolgozatlan, esetlen. Érdekes a kék szegélyezés. Az összevarró cérna hiányzik a szegélyeknél, jól láthatóak az öltés lyukak. A rendeletben foglaltaknak a feliratozás elhelyezése nem megfelelő, a tartalmi követelmény szerinti „sorszám” hiányzik.

22. kép - Ezt a karszalagot szintén összevarrták a két végén. A trikolór rész selyem alapanyagú.

23. kép - A rendeletben foglaltaknak a feliratozás elhelyezése nem megfelelő, ráadásul egy sorban van feliratozva és kötőjel van a két szó között, a tartalmi követelmény szerinti „sorszám” hiányzik.

24. kép - Szintén sablonnal, fekete színnel festették a feliratokat és valamilyen pecséttel látták el. A betűkarakterek a többitől eltérőek, nagyon vastagok és szinte egymásba érnek. Selyem alapanyagú. A varrás varrógéppel történt.

25. kép - A pecsét sajnos a kopottsága miatt nem olvasható, nem megállapítható, hogy milyen szerv használhatta.

26. kép - A karszalag két vége eredetileg összevarrott volt, a karszalag zöld mezőjének alsó szélén is jól látszik a cérnalyukak helye, mely szerint volt belső bélése eredetileg.

27. kép - A rendeletben foglaltaknak a feliratozás elhelyezése nem megfelelő, ráadásul nem piros – fehér – zöld, a tartalmi követelmény szerinti „sorszám” hiányzik. Vászon anyag, melyet felül és alul kézi varrással szegélyeztek. A karszalag alsó részén hosszában látható piros csík biztosan nem bír jelentőséggel, feltételezhetően az alapanyagban volt benne.

28. kép - Kézzel rajzolt, vastagított betűk, jól láthatóság miatt vonalkáztak. A "szükség törvényt bont" elvével készülhetett ebben a formájában, központi ellátmány és fellelhető alapanyag hiányában.

29. kép - A szegély levarrása szintén kézi készítésre, egyediségre utal. Jól látható a zsávoly vagy zsákszerű alapanyag.

30. kép - A karszalag két vége kézi varrással összevarrott, ez is felhúzhatóként volt használatos.

Különleges, az Ideiglenes Nemzeti Kormány rendőri karszalag rendszeresítő rendelete előtt egy nappal 1945.01.16.-án Baja városban – ekkor Bács – Bodrog Vármegyéhez tartozott – megjelenik egy egyoldalas nyomtatott plakát, melyet a megalakuló Rendőrség vezetői tettek közzé:

„Baja, 1945. január 16.

Az Államrendőrség Bajai Kapitányságának hirdeteméye az államrendőrség megalakulásáról.

Hirdetmény.

Értesítjük Baja város lakosságát, hogy az ideiglenes Nemzeti Kormány 13/1945. M. E. sz. rendelete értelmében a Bajai és Bács-Bodrog vármegyei vörösőrségeket megszüntettük és helyébe az államrendőrség közbiztonsági szervét állítottuk fel. Az államrendőrség az ideiglenes Nemzeti Kormány további intézkedéséig polgári ruhában teljesít szolgálatot. Megkülönböztetésül a balkaron számot fognak viselni, valamint orosz felírással „Rendőrség”, magyar felírással „Államrendőrség” Baja.

Az államrendőrség címe: Államrendőrség Bajai Kapitánysága. Székhelye Prohászka u. 2. (Régi posta épület).

Felhívjuk a város lakosságának figyelmét, hogy az államrendőrség folyosóján tájékoztató tábla van kifüggesztve, mely útmutatást nyújt mindenkinek arra nézve, hogy ügyeiket mely osztályon intézhetik el.

Kérjük egyben a város közönségét, hogy ezekben a súlyos, nehéz időkben aprólékos, jelentéktelen dolgokkal ne zaklassa fölöslegesen a rendőrséget, mert ezzel még nehezebbé teszi a rendőrség amúgyis nehéz munkáját.

Baja, 1945. január 16.

*Körmöczi József s. k.
az államrendőrség vezetője.*

*Lantos András s. k.
az államrendőrség h. vezetője*

Városi nyomda (Bakanek és Gádor Baja.)”

10.

ПОЛИЦИЯ ÁLLAMRENDŐRSÉG

BAJA

31. kép - Ha ragaszkodunk a bajai hírdemény szövegéhez és abban a sorrendiséget is alapul vesszük akkor így nézhetett ki a karszalag egy nemzeti színű szalagon.

Feltételezhetjük, hogy a bajai tisztségviselők tudomással bírtak a rendelet tervezetről, fontos elemek egyeznek meg a Belügyminiszter rendeletében és a bajai hírdetményben, de mégis eltérőek. Azonosság a megkülönböztetésként azaz azonosítóként szolgáló szám, az orosz feliratú „Rendőrség”. Eltérés a magyar nyelvű feliratban, hogy nem „Rendőrség” hanem „Államrendőrség” szerepel a bajai karszalag. A karszalag maga is kérdés, hogy nemzeti színű karszalag vagy bármilyen alapú karszalag a bajai, ezt nem részletezték. De ennek függvényében a korábban és későbbiekben bemutatott karszalagok is autentikusak maradnak.

A bajai példa azt is mutathatná, hogy a Belügyminiszter rendőri karszalag rendszersítő rendeletét időben megelőzve ezen fejezet címével ellentétesen ténylegesen az első rendszeresített rendőri karszalag lenne? Nem. Feltételezem, hogy a fokozatosan elvonuló háborús front mögött voltak olyanok akik valamilyen megkülönböztető jelzéssel, karszalaggal tudták környezetükkel, hogy rendvédelmi feladatokat látnak el. Az egykori Vörös-Őr karszalagok is előkerültek 1919 után a kezdetekben és a bajai hírdetmény is teljesen alá támasztja ezt: „... *Bajai és Bács-Bodrog vármegyei vörösőrségeket megszüntettük és helyébe az államrendőrség közbiztonsági szervét állítottuk fel...*”.

Központilag és az ország területére hatályosan rendszeresített karszalag mégis csak a Belügyminiszter által kiadott rendelettel nevezhető elsőnek.

A Magyar Királyi Rendőrség Budapesti Főkapitányságán az országban is egyedülálló módon, csapaterős bevetésre alkalmas egységek is rendelkezésre álltak. Azaz a Rendőri Karhatalom. A budapesti kerületi kapitányságoktól vezényeltek rendőröket készenléti szolgálatra a Mosonyi utcai laktanyába az 1900-as évek közepéig, de ezt követően már állandó karhatalmi századok, majd zászlóalj működött. Elsődleges feladatuk a tömegmegmozdulások, sztrájkok és tüntetések kezelése, a közrend fenntartása volt.

A magyar királyi belügyminiszter 173.500/1943. B. M. számú rendelete a közbiztonság fokozottabb védelméről szóló 3.810/1943. M.E. 1. számú rendelet végrehajtásáról, 9. §.-ban a rendőri kiegészítő karhatalom tagjai részére 1943. augusztus 16.-án karszalagot rendszeresít, amelyet szolgálatban kellett viselni:

„posztóból vagy hasonló anyagból készült, búzavirág színű karszalagot viselnek. A karszalagon „Rendőri Karhatalom” szavak vannak fekete betűkkel nyomtatva. A karszalagot a rendőrhatalóság körpecsétjével kell ellátni.” (Belügyi Közlöny XLVIII évfolyam, 36. szám 1943. augusztus 29.). Ezeket a karszalagokat is felhasználták 1945-től.

32. kép - Zsávoly anyag, kék színű. Hurkos megoldású, beakasztós. A rendeletben foglaltaknak abszolút nem felel meg, nem piros – fehér – zöld, a tartalmi követelmény szerinti „sorszám” hiányzik.

33. kép - A körfelirat: "M. KIR. RENDŐRSÉG BUDAPESTI FŐKAPITÁNYSÁGA". Középen a koronás címerpajzs babérkoszorúval.

34. kép - A ПОЛИЦИЯ felirat helyett ПОЛИЦАИ felirat van (fonetikusan policáj). Az orosz feliratnál a betűméretek eltérőek, kézzel varrták. Az „Ujp.” rövidítés egyértelműen Újpest városkerületet jelöli. Az „1.- 56” jelölhetné az őrszobák számát, de konkrét adat hiányában erre nem lehet biztosat mondani.

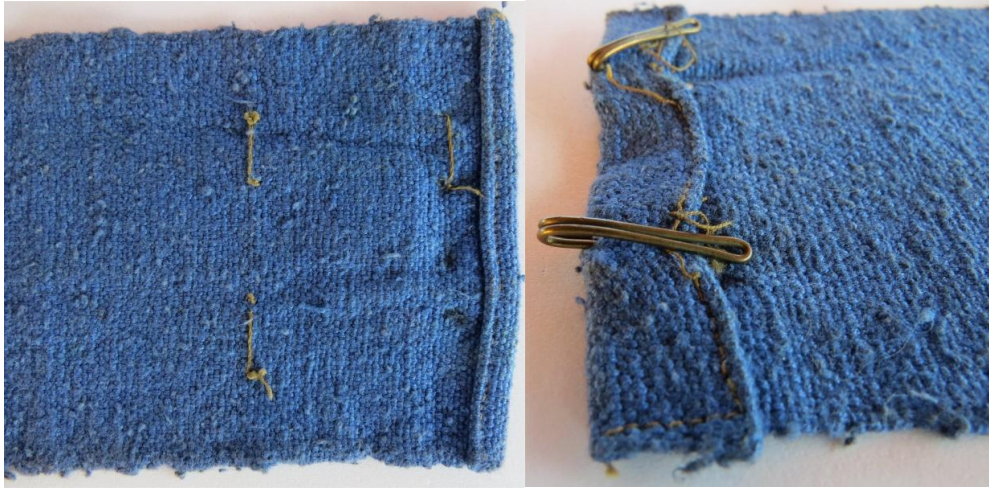
35. kép - A lehetőségekhez képest igényes hurkolásos varrással, vastagított technikával (jól láthatóság érdekében) készült az orosz nyelvű felirat.

36. kép – a karszalag hátoldala

37. kép - A kézi hímzés a hátoldalon.

38. – 39. kép - Látható miként rögzítették a karon ezt a karszalagot. Bújtató, hajlított fém van bevarrva melyet a másik oldalon kialakított cérnahurokba bújtatva rögzítettek. Praktikus és okos megoldás több cérnahurok készítése, mivel a karvastagság mellett a ruharéteg (téli időszakban) vastagsága befolyásoló tényező. Így nem lötyög vagy csúszik le használója karjáról.

40. kép - A rendeletben foglaltaknak semmilyen formában nem felel meg. Feltételezhetően írásos dokumentum hiányában, hallomás alapján elkészített karszalag. Remélhetőleg a szovjet katonák tudták mit jelent ez a karszalag. Anyaga vászon.

41. – 42. kép - Fehér színű, selyem anyagból készült **ПОЛИЦИЯ** felirat rövidítése az első és az utolsó karakterből **ПЯ**. Kézzel varrták fel, a varrás nagy öltésekkel készült. Az sem érthető,

hogy miért kellett rövidítéssel leírni a *ПОЛИЦИЯ*-t. A leszegélyezés után készült el a sorszám vastagított technikával történő felhímzése. Feltűnően igényesebb a sorszám kivitelezése. Látszik a "7"-es szám alsó vége a piros szegélyvarrás felett van

43. kép - A karszalagot a két végén összevarrták, kissé gyors kevésbé pontos módszerrel. Itt is látható a le szegélyezéshez használt piros cérna. A le szegélyezés kissé igényesebb és pontosabb mint a betűk felvarrása és a két vég összevarrása.

A karszalag, mint „egyenruha” mellett egy nagyon erős szimbólum lett a „madzagos puská” 1945-ben. E kettő tárgy szorosan összefüggött, hiszen egyenruha még hosszú hónapokig nem lesz a Rendőrség állományának. Budapesten szurreális látvány a Zrínyi sisakos rendőr a magyar királyi rendőr egyenruhában, madzagpuskával és karszalaggal. De talán beszéljenek az idézett elmondások és a képek:

„Eszembe jutnak 1945 tavaszának és nyarának hónapjai. Hány ilyen esetlen civil rendőr teljesített akkor szolgálatot, rongyosan, madzagra erősített puskával” (Magyar Rendőr 1947. január 01.-i 1. szám).

„Még mindannyian emlékezünk a felszabadulást követő idők rendőrére, aki éhesen és fázva, a vállán madzagon lógó puskával látta el szolgálatát. Jól tudjuk, hogy még hosszú ideig nem volt rendes ruházata, cipője, nem volt megfelelő felszerelése” (Magyar Rendőr 1948. március 15.-i 6. szám).

44. kép - Zrínyi sisakos budapesti rendőr az 1945. októberben rendszeresített karszalaggal

„A demokratikus rendőrség megalakulása! — hirdeti az egyik tabló fölött a felirat. A képekről elnyűtt ruházatú munkás- és parasztemberek tekintenek ránk, vállukon madzagra kötött fegyver, szemükben bizakodás, erő, az új élet ereje. Veneli István és a többi Venesi Istvánok, ezek az egyszerű emberek, akiket rendbiztosnak, polgárőrnek, policárnak neveztek, már az első szovjet katonai egység megalakulásakor szolgálatra jelentkeztek és jóformán a fasisztákkal farkasszemet nézve védték, óvták a kialakuló demokratikus rendet. Mintha csak rólunk szólna ez a történet — hangzik a látogatók soraiból.

Szarvas János r. főtörzsőrmester a székesfehérvári vasúti őrs beosztottjának szavai ezek. — Én Pákozdon, szülőfalumban vettem föl először a karszalagot és harcoltam együtt a „tovarisokkal”, az SS-osztagok ellen — magyarázza a körülötte állóknak. — Nagybátyám ott esett el mellettem a falu szélén.” (Magyar Rendőr 1965. április 22.-i 17. szám)

„..... a város határában dúlt a harc. Amidőn a fasiszta hadsereg a város szívéig tört előre, több elvtársunk fegyverrel a kézben a szovjetek oldalán küzdött. Azután újból felkerestük a szovjet parancsnokot és fegyvert kértünk. Most már meggyőződött arról, hogy megbízhat bennünk, s hat darab puská beszerzését engedélyezte, amit az elhagyott lövészárkokból szedtünk össze. Ezután a szovjet katonákkal együtt járőröztünk. Bennünket, a karszalagos, botos rendőröket a nép „policájoknak” nevezett. Csak később lettünk „rendőrök”, amikor a ciril betűs, „policáj” karszalagot felcseréltük a nemzetiszínű „Rendőrség” feliratúra. Egy kereskedőtől zsákvásznat vettünk és abból csináltattunk — talán elsőnek az országban — egyenruhát.” (Magyar Rendőr 1965. január 01.-i 1. szám)

45. kép - Karszalag és Madzagpuska

„A polgárőrök önként vállalták a dolgozó nép szolgálatát és a nélkülözésektől sem riadtak vissza. Sok polgárőr 1944 októberétől 1945 március—ápriliséig egyáltalán nem kapott fizetést, lényegében társadalmi munkában látták el a szolgálatot. Sok helyen a szovjet parancsnokságok és a helyi közellátási szervek támogatásából tartották fenn magukat. Nem egy példát idézhetnénk, hogy naponként más-más családokhoz osztották be a polgárőröket ebédre, vagy a rendőrség épületébe küldték az ebédet, a vacsorát.

46. kép – magyar királyi rendőregyenruhák karszalagokkal, az 1945. januári és 1945. októberi karszalag egy helyen

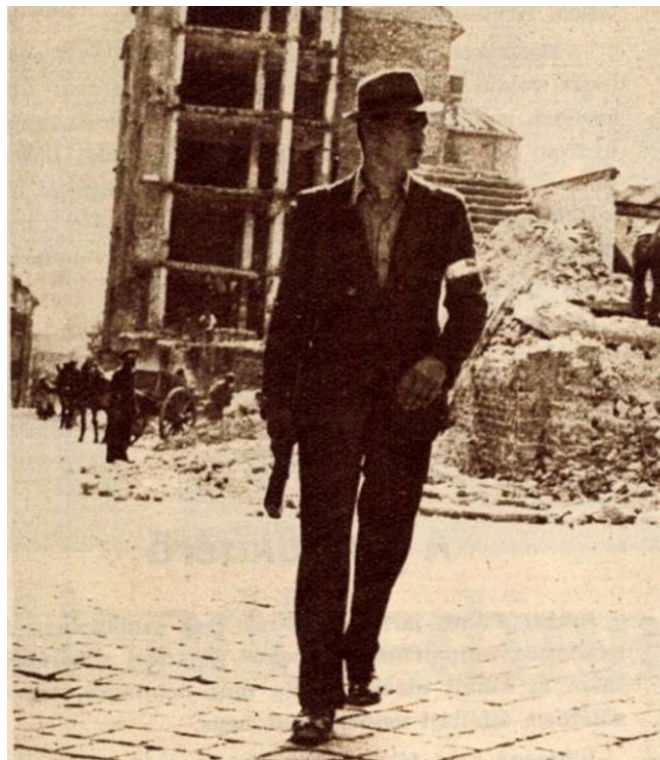
Erdei Ferenc első vidéki szemleújtára a következőképpen emlékezik: „A kapitányságok előtt felsorakozva vártak a polgárőrök. Csendőr, rendőr egyenruhát nem lehetett rajtuk látni. Ezt elvből nem vették fel. Hódmezővásárhelyen fekete báránybőr kucsma volt az egyenruha. Puskaszj madzagból, telefondrótból, derékszj gyakran kötélből, ócska gurniból. Debrecenben, Karcagon fehér báránybőr kucsmat viseltek. Egyenruhát csak Makón láttam — mondja — barna színű volt. De nem a külső volt lényeg, hanem az akarás, a demokrácia védelme, a sok sebből vérző haza szeretete. A polgárőrök harcaikkal segítették a munkásosztály győzelmét, a demokratikus Magyarország megteremtését.” (Magyar Rendőr 1965. január 07.-i 2. szám)

47. kép – Alaki kiképzés, felszerelés igazítás. Egy tárgy egyforma mindenkin, a karszalag.

„A történelmi körülmények alapvetően megváltoztak, de a rendőri szolgálat ellátása semmivel sem könnyebb, mint nekünk volt. Nem volt rendes ruhánk, az volt a fegyverünk, amit összeszedtünk, azt is madzaggal erősítettük vállunkhoz, nem is volt mindig biztosítva az ebédünk vagy vacsoránk, és nem tudtuk, hogy pótoljuk az elkopott cipőtalpat, de világosabbak voltak a feladatok, mély és mindenki által érzékelhető szakadék húzódott a barát és az ellenség között. Tudtuk, hogy az éjszaka a főváros közbiztonságát veszélyeztető rablók, a hírhedt „vetköztetők”, az SS és nyilas brigantik, a földreform ellen fellépők, az iskolák államosítása ellen uszítók, a népünket az infláció mocsarába süllyeszteni akaró spekulánsok és üzérkedők, ellenségeink, akik ellen minden rendelkezésre álló eszközzel harcolnunk kell azért, hogy mielőbb rend és biztonság legyen a fővárosban és az országban. Hogy népünk nyugodtan és teljes erővel foglalkozhasson a romok eltakarításával, a gyárak és a közlekedés helyreállításával, a békés termelőmunkával, élhessen a felszabadulás adta történelmi lehetőséggel.”

(Magyar Rendőr 1973. november 01.-i 44. szám)

48. kép - Karszalag és Madzagpuska

„Hellék portáján is nagyot változott a világ, a következő évben, 45-ben mindjárt kaptak hat hold földet. Megműveléséhez majdnem csupasz kézzel fogtak neki. És bár minden megváltozott, mégis hamarosan kiderült, hogy az új rendet és vívmányait, a kapott földet meg is kell védeni. Hell Ferenc a hozzá hasonlókkal együtt nem sokat tévovázott, jelentkezett policájnak, és a dadai alsójárásban kezdte meg rendőri szolgálatának teljesítését, egy karszalaggal és egy valóban madzaggal vállra akasztható mauserpuskával.” (Magyar Rendőr 1975. március 20.-i 12. szám)

Köszönöm a megtisztelő figyelmet, folytatás a II. részben.

Felhasznált irodalom, jogszabályok, dokumentumok:

- Magyar Országos Levéltár, 11. segédlet 2003. – Minisztertanácsi jegyzőkönyvek napirendi jegyzékei 1944. december 23 – 1947. május 31.
- Dálnoki Miklós Béla kormányának (Ideiglenes Nemzeti Kormány) Minisztertanácsi jegyzőkönyvei 1944. december 23. - 1945. november 15. – Magyar Országos Levéltár 1997
- Így kezdődött. Dokumentumgyűjtemény Bács-Kiskun megye 1944–45. évi történetéhez (Bács-Kiskun Megyei Tanács V. B. Művelődésügyi Osztálya)
- Ludányi Gyula - Rendőrkarszalagok viselése 1945-1946 (Zsaru Magazin)
- Varga Ottó – Rendőrségi karszalagok 1945 – 1946 1. kiadás
- dr. Erdei Ferenc életrajza <https://www.kommunizmuskutato.hu/eletrajzok/erdei-ferenc>
- BM Tanulmányi és Képzési Csoportfőnökség - "Huszonöt év a dolgozó nép szolgálatában" című könyv(1970)
- 1944. december 28.-i minisztertanácsi ülés jegyzőkönyve
- Ideiglenes Nemzeti Kormány 13/1945. ME. számú rendelete a közbiztonság fokozottabb biztosításáról
- Magyar Közlöny 1945.01.04.-i 1. szám
- 1945. január 12.-i minisztertanácsi ülés jegyzőkönyve
- 1945. évi 5.006. B.M. számú rendelet az újonnan létesült közbiztonsági szervek tevékenységének kiterjesztéséről
- Magyar Közlöny 1945. január 27.-i 2. szám
- 1945. január 18. – 19. közötti minisztertanácsi ülések jegyzőkönyvei
- 3.210/1944. M.E. számú rendelet a hadművelleti kiürítés végrehajtása, valamint az ezzel kapcsolatos egyes kérdések rendezése tárgyában
- Budapesti Közlöny 1944. szeptember 8.
- *BKML Újkécske 1944. szám nélkül.* - Így kezdődött. Dokumentumgyűjtemény Bács-Kiskun megye 1944–45. évi történetéhez (Bács-Kiskun Megyei Tanács V. B. Művelődésügyi Osztálya)
- *BKML Prónayfalva 1911— 2625.* - Így kezdődött. Dokumentumgyűjtemény Bács-Kiskun megye 1944–45. évi történetéhez (Bács-Kiskun Megyei Tanács V. B. Művelődésügyi Osztálya)
- 5.007 B.M. Eln. számú rendeletét a közbiztonsági szervek megkülönböztető jelzés viselési kötelezettségéről
- Magyar Közlöny 1945. január 27.-i 2. szám
- *Egyoldalas, nyomtatott plakát. — BKML Baja polgm. 1915 — 33/15.,* Így kezdődött. Dokumentumgyűjtemény Bács-Kiskun megye 1944–45. évi történetéhez (Bács-Kiskun Megyei Tanács V. B. Művelődésügyi Osztálya)
- 173.500/1943. B. M. számú rendelet a közbiztonság fokozottabb védelméről szóló 3.810/1943. M.E. 1. számú rendelet végrehajtásáról
- Belügyi Közlöny XLVIII évfolyam, 36. szám 1943. augusztus 29.
- Magyar Rendőr 1947. január 01.-i 1. szám
- Magyar Rendőr 1948. március 15.-i 6. szám
- Magyar Rendőr 1965. április 22.-i 17. szám
- Magyar Rendőr 1973. november 01.-i 44. szám
- Magyar Rendőr 1975. március 20.-i 12. szám

Felhasznált képek:

- címkép: saját gyűjteményi fotók kompozíció 1945-ös rendőr karszalagok
- 01. kép – az Ideiglenes Nemzeti Kormány 1944. december 22.

- 02. kép vitéz lófő dalnoki Miklós Béla - Nemzeti Örökség Intézete
<https://intezet.nori.gov.hu/nemzeti-sirkert/budapest/fiumei-uti-sirkert/miklos-bela-dalnoki-vitez-lofo-dalnoki-miklos-bela>
- 03. kép dr. Erdei Ferenc - Nemzeti Örökség Intézete
<https://intezet.nori.gov.hu/public/nemzeti-sirkert/mako/reformatus-o-temeto/erdei-ferenc>
- 04. kép – a magyarországi hadműveletek alakulása 1944.09. hó – 1945.04.04. között
<https://minalunk.hu/budaors/az-1944-45-os-magyarorszag-i-hadmuveletek-a-ii-vilaghaboruban/>
- 05. kép – általam elkészített színes rajz a rendelet alapján a rendszeresített karszalagról
- 06. kép – A rendelkezésnek talán majdnem mindenben megfelelő karszalag, saját gyűjteményi fotó
- 07. kép - saját gyűjteményi fotó
- 08. kép - saját gyűjteményi fotó
- 09. kép - saját gyűjteményi fotó
- 10. kép - saját gyűjteményi fotó
- 11. kép - saját gyűjteményi fotó
- 12. kép - saját gyűjteményi fotó
- 13. kép - saját gyűjteményi fotó
- 14. kép - saját gyűjteményi fotó
- 15. kép - saját gyűjteményi fotó
- 16. kép - saját gyűjteményi fotó
- 17. kép - saját gyűjteményi fotó
- 18. kép - saját gyűjteményi fotó
- 19. kép - saját gyűjteményi fotó
- 20. kép - saját gyűjteményi fotó
- 21. kép - saját gyűjteményi fotó
- 22. kép - saját gyűjteményi fotó
- 23. kép - saját gyűjteményi fotó
- 24. kép - saját gyűjteményi fotó
- 25. kép - saját gyűjteményi fotó
- 26. kép - saját gyűjteményi fotó
- 27. kép - saját gyűjteményi fotó
- 28. kép - saját gyűjteményi fotó
- 29. kép - saját gyűjteményi fotó
- 30. kép - saját gyűjteményi fotó
- 31. kép - saját gyűjteményi fotó
- 32. kép - saját gyűjteményi fotó
- 33. kép - saját gyűjteményi fotó
- 34. kép - saját gyűjteményi fotó
- 35. kép - saját gyűjteményi fotó
- 36. kép - saját gyűjteményi fotó
- 37. kép - saját gyűjteményi fotó
- 38. – 39. kép - saját gyűjteményi fotók
- 40. kép - saját gyűjteményi fotó
- 41. – 42. kép - saját gyűjteményi fotók
- 43. kép - saját gyűjteményi fotó
- 44. kép - Zrínyi sisakos budapesti rendőr az 1945. októberben rendszeresített karszalaggal, 1945. november Mafirt Krónika12. - <https://filmhiradokononline.hu/watch.php?id=6052>
- 45. kép - Karszalag és Madzagpuska, Magyar Rendőr 1969. december 31.-i 52. szám

- 46. kép – magyar királyi rendőregyenruhák karszalagokkal, az 1945. januári és 1945. októberi karszalag egy helyen, 1945.november Mafirt Krónika12. - <https://filmhiradokonline.hu/watch.php?id=6052>
- 47. kép - Alaki kiképzés, felszerelés igazítás. Egy tárgy egyforma mindenkin, a karszalag Magyar Rendőr 1969. december 31.-i 52. szám
- 48. kép - Karszalag és Madzagpuska, Magyar Rendőr 1969. december 31.-i 52. szám